

BS/169/2013

**STOSUNEK DO SZCZEPIEŃ
PRZECIWKO GRYPIE**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Jedynie 7% dorosłych mieszkańców Polski deklaruje, że w tym sezonie jesienno-zimowym zaszczepiło się przeciwko grypie, kolejne 6% zamierza to jeszcze zrobić, zdecydowana zaś większość nie ma takich planów (87%).

- ▶ Co trzeci dorosły Polak (32%) zaszczepił się przeciwko grypie przynajmniej raz w życiu. Znaczna część tej grupy (39%) deklaruje, że pomimo zaszczepienia się zachorowała na grypę w tym samym sezonie.

- ▶ Główne powody, dla których Polacy nie szczepią się przeciw grypie, to przekonanie o niskiej skuteczności szczepionek (28%) oraz o małym prawdopodobieństwie zachorowania (24%). Stosunkowo duża grupa nieszczepiących się nie jest w stanie podać przyczyn, dla których się nie szczepi, gdyż się nad tym nie zastanawiała (21%).

- ▶ Polacy szczepią się przeciwko grypie przede wszystkim dlatego, że uważają, iż jest to poważna choroba, i obawiają się jej powikłań (38%) oraz ze względu na swój stan zdrowia (36%). Rzadziej decydują się na tę formę profilaktyki ze względu na swój wiek (27%) czy też na większe ryzyko zarażenia, wynikające z przebywania na co dzień z dużą grupą ludzi (24%).

Od kilku lat w Polsce spada odsetek szczepiących się przeciwko grypie¹. W ostatnim sezonie osiągnął on rekordowo niski poziom – 3,8%. W sezonie jesienno-zimowym 2012/2013 było prawie trzykrotnie więcej zachorowań i podejrzeń o zachorowanie na grypę niż w sezonie poprzednim, a liczba związanych z tym hospitalizacji wzrosła ponad czterokrotnie.

Ekspertci podkreślają, że grypa, poza konsekwencjami czysto medycznymi, generuje szereg kosztów, które można ująć w kategoriach ekonomicznych². Wymienia się w tym kontekście koszty bezpośrednie, obejmujące m.in. koszty leczenia, wizyt lekarskich, leczenia powikłań pogrypowych, badań specjalistycznych, hospitalizacji, oraz koszty pośrednie, do których zalicza się m.in. koszty nieobecności w pracy z powodu choroby czy obniżenia wydajności pracy osób chorych, ale niebędących na zwolnieniu lekarskim. Wyróżnia się również koszty niematerialne, związane na przykład z pogorszeniem jakości życia, utratą czasu wolnego itp. Szacuje się, że same tylko koszty pośrednie w roku o przeciętnej zachorowalności mogą sięgać 1,5 mld złotych, a w roku z epidemią nawet 4,3 mld złotych³.

Trwa sezon zachorowań na grypę, któremu towarzyszą różne kampanie zachęcające do szczepień stanowiących, zdaniem epidemiologów, skuteczną i tanią formę profilaktyki. W naszym ostatnim sondażu⁴ badaliśmy, jaki stosunek do szczepień przeciwko grypie mają Polacy. Ilu z nich zaszczepiło się do tej pory, a ilu jeszcze zamierza to zrobić? Co skłania ankietowanych do szczepień, a co ich zniechęca?

¹ W sezonie jesienno-zimowym 2009/2010 odsetek szczepiących się przeciwko grypie wynosił 6,8%, w sezonie 2010/2011 – 5,2%, w 2011/2012 – 4,5%, w 2012/2013 już tylko 3,8%. Za: Rekomendacje polskich Ekspertów dotyczące profilaktyki grypy w sezonie epidemicznym 2013/2014, Flu Forum 2013 – Doroczna Debata Ekspertów.

² *Grypa i jej koszty*, Wstępne studium w projekcie dotyczącym wypracowania rozwiązania na poziomie narodowym, umożliwiającego istotne zwiększenie wyszczepialności przeciw grypie sezonowej w Polsce. Dokument został przygotowany przez firmę Ernst & Young przy współpracy: Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – PZH, Zakładu Badania Wirusów Grypy, Krajowego Ośrodka ds. Grypy, Polskiego Towarzystwa Oświaty Zdrowotnej, Grupy Roboczej ds. Grypy, Kancelarii Domański Zakrzewski Palinka.

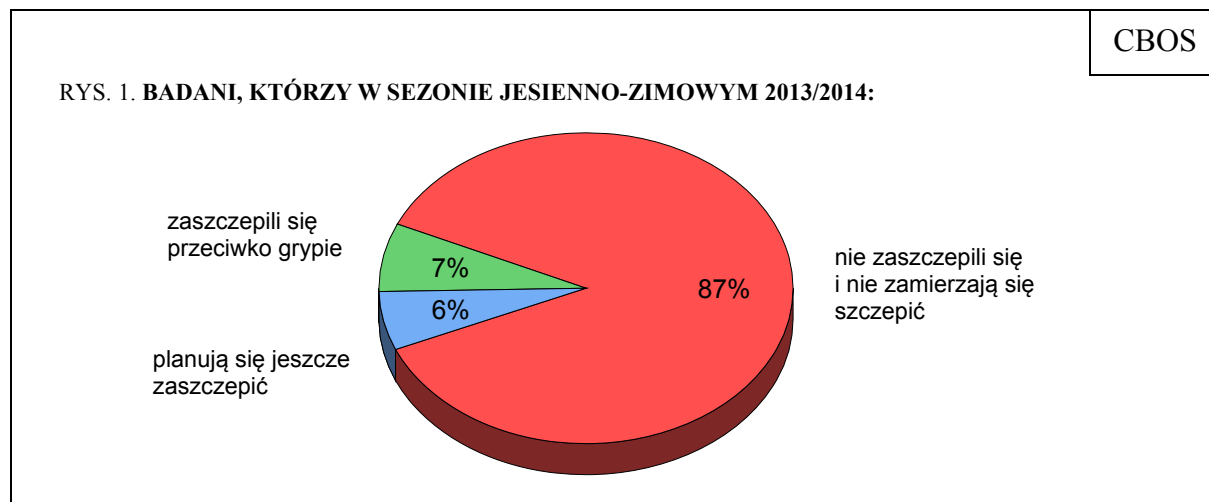
³ Tamże s. 29.

⁴ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (282) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 7–14 listopada 2013 roku na liczącej 990 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

KTO SZCZEPI SIĘ PRZECIWKO GRYPIE?

Jedynie 7% dorosłych Polaków deklaruje, że w tym sezonie jesienno-zimowym zaszczepiło się przeciwko grypie, a kolejne 6% zamierza to jeszcze zrobić. Trudno jednak ocenić, czy te plany zostaną zrealizowane, czy też mają jedynie charakter deklaracyjny. Zdecydowana większość badanych nie zaszczepiła się w ciągu ostatnich kilku miesięcy przeciwko grypie i nie zamierza tego zrobić (87%).

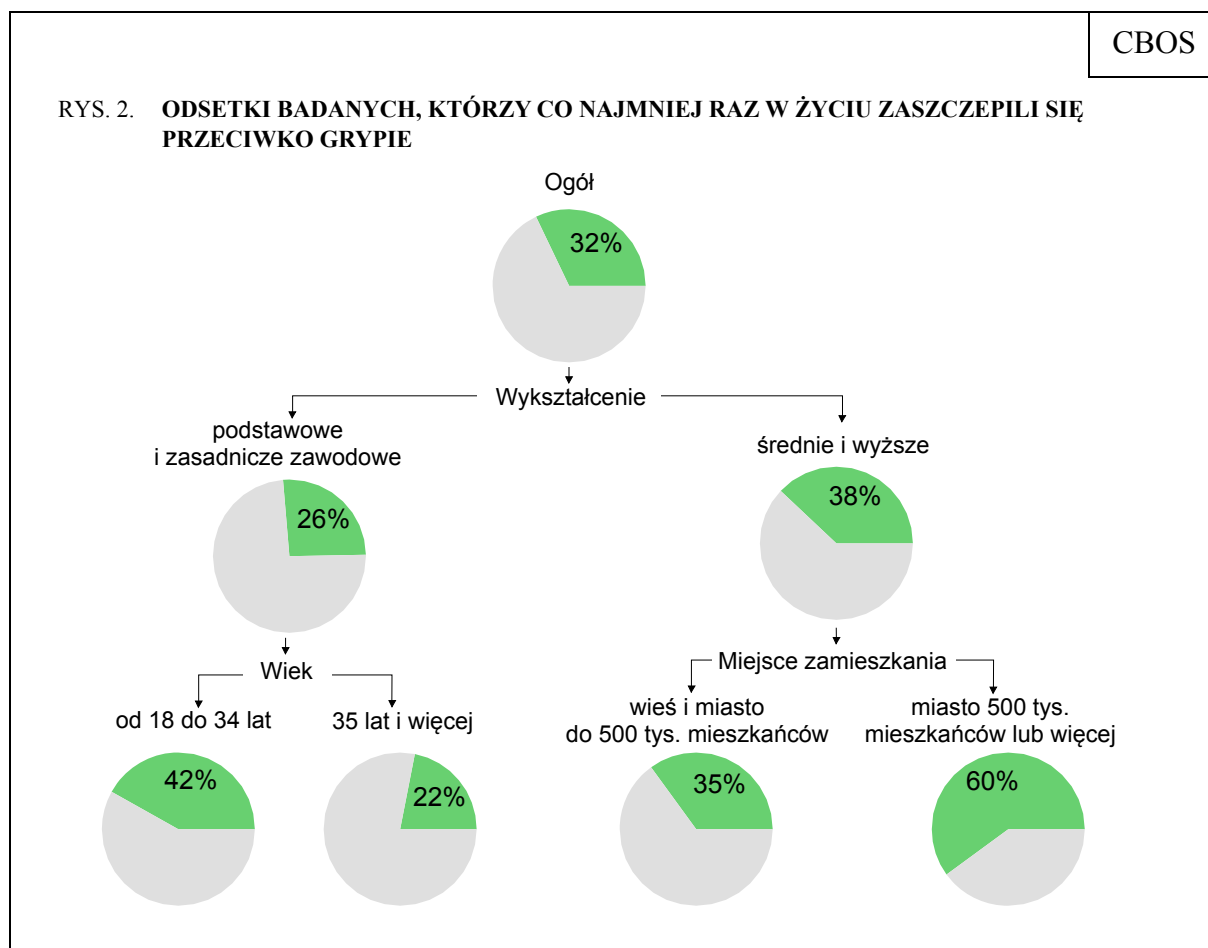
Badani, którzy już zaszczepili się przeciwko grypie, to najczęściej mieszkańcy największych, ponadpółmilionowych miast (16%) oraz małych miast do 20 tys. mieszkańców (11%), ankietowani o stosunkowo wysokich miesięcznych dochodach *per capita* – powyżej 1500 zł (12%), najmłodszy respondenci do 24 roku życia (12%), a także absolwenci wyższych uczelni (10%). Natomiast zamiar zaszczepienia się przeciwko grypie ponadprzeciętnie często deklarują badani z wykształceniem podstawowym (9%), źle oceniający swoją sytuację materialną (9%) oraz badani z miast do 20 tys. mieszkańców (9%).

Niezależnie od szczepień w obecnym sezonie jesienno-zimowym, interesowało nas również, ilu Polaków kiedykolwiek w życiu zaszczepiło się przeciwko grypie. Okazuje się, że co trzeci dorosły Polak (32%) zaszczepił się przeciwko grypie przynajmniej raz w życiu. Z analiz wielozmiennowych⁵ wynika, że w istotny sposób na postawy wobec szczepień wpływa wykształcenie – wśród badanych z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym zaledwie co czwarty (26%) zaszczepił się kiedykolwiek przeciwko grypie, natomiast wśród ankietowanych z wykształceniem średnim i wyższym odsetek ten

⁵ Wykorzystano moduł IBM SPSS Decision Tress.

wynosi 38%. Wśród respondentów gorzej wykształconych ważnym czynnikiem różnicującym stosunek do szczepień jest wiek. W grupie młodszych respondentów, do 35 roku życia, odsetek badanych, którzy kiedykolwiek zaczęli się przeciwko grypie jest znacznie wyższy niż wśród starszych z podobnym wykształceniem (odsetki szczepiących się odpowiednio: 42% i 22%).

W przypadku respondentów lepiej wykształconych kluczową rolę odgrywa natomiast miejsce zamieszkania, przy czym zdecydowanie wyróżniają się tutaj mieszkańcy największych, ponadpółmilionowych miast. Wśród nich odsetek ankietowanych, którzy kiedykolwiek zaszczepili się przeciwko grypie, jest znacznie wyższy niż wśród mieszkańców mniejszych miejscowości (60% wobec 35%). Można więc stwierdzić, że szczepienia przeciwko grypie są zdecydowanie najbardziej popularne wśród dobrze wykształconych mieszkańców największych miast (60% tej grupy szczepiło się co najmniej raz), natomiast najmniej wśród gorzej wykształconych osób powyżej 35 roku życia (22%). Ponadto badani najbardziej zadowoleni ze swojej sytuacji materialnej, o najwyższych miesięcznych dochodach *per capita*, częściej niż pozostali odpowiadają twierdząco na pytanie, czy

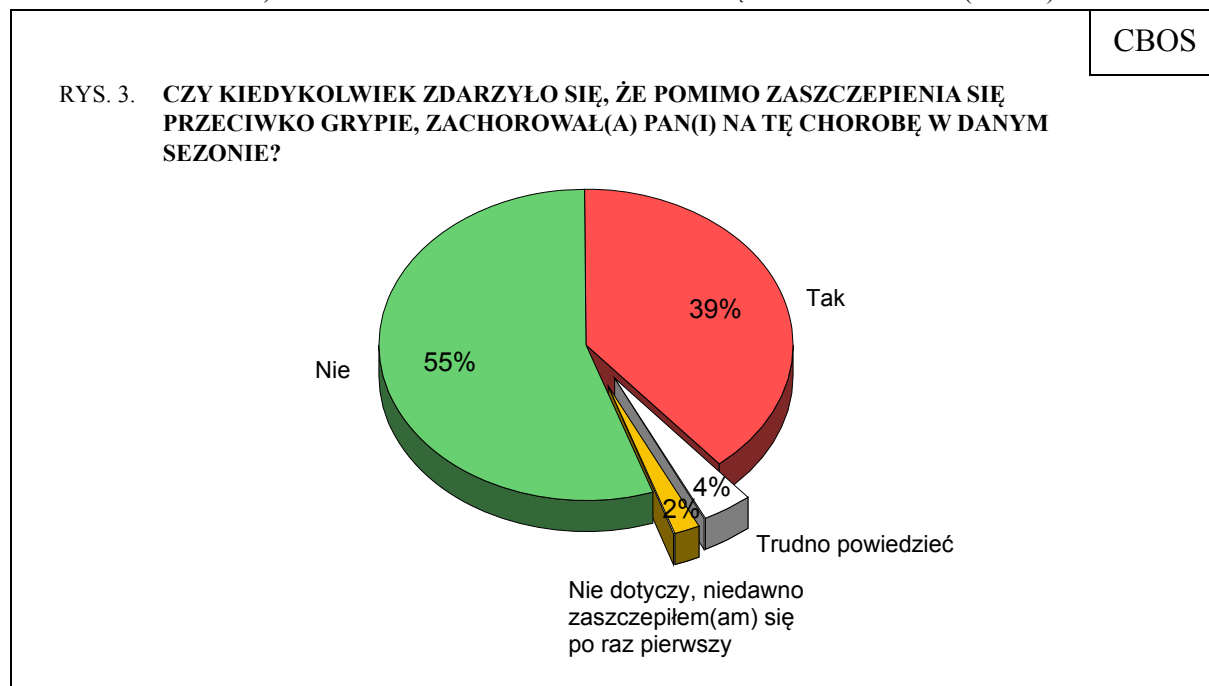
kiedykolwiek w życiu zaszczepili się przeciwko grypie. Trzeba jednak zaznaczyć, że ta zależność jest wtórna wobec wpływu wykształcenia na postawy wobec szczepień przeciwko grypie.

CZY SZCZEPIONKI PRZECIWKO GRYPIE SĄ SKUTECZNE?

Ankietowanych, którzy choć raz w życiu zaszczepili się przeciwko grypie, zapytaliśmy, czy kiedykolwiek zdarzyło im się, iż pomimo zaszczepienia się zachorowali na grypę w tym samym sezonie. Zaznaczyć należy, że szczepionki przeciw grypie nie zabezpieczają przed tą chorobą w 100%. Eksperti szacują, że są one w stanie zapobiec od 70% do 90% zachorowań wśród zdrowych dorosłych osób⁶. Podkreślają jednocześnie, że nawet jeśli szczepienia nie zabezpieczają przed zachorowaniem na grypę w 100%, to znacząco zmniejszają ryzyko poważnych powikłań.

Prawie dwie piąte badanych (39%), którzy zaszczepili się przeciwko grypie, deklaruje, że zdarzyło się, iż pomimo szczepienia zachorowali na tę chorobę. Warto podkreślić, że są to jedynie deklaracje badanych, i interpretując te wyniki należy wziąć poprawkę zarówno na zawodność ludzkiej pamięci, jak i na fakt, że grypa często bywa mylona z różnymi innymi infekcjami, w tym ze zwykłym przeziębieniem.

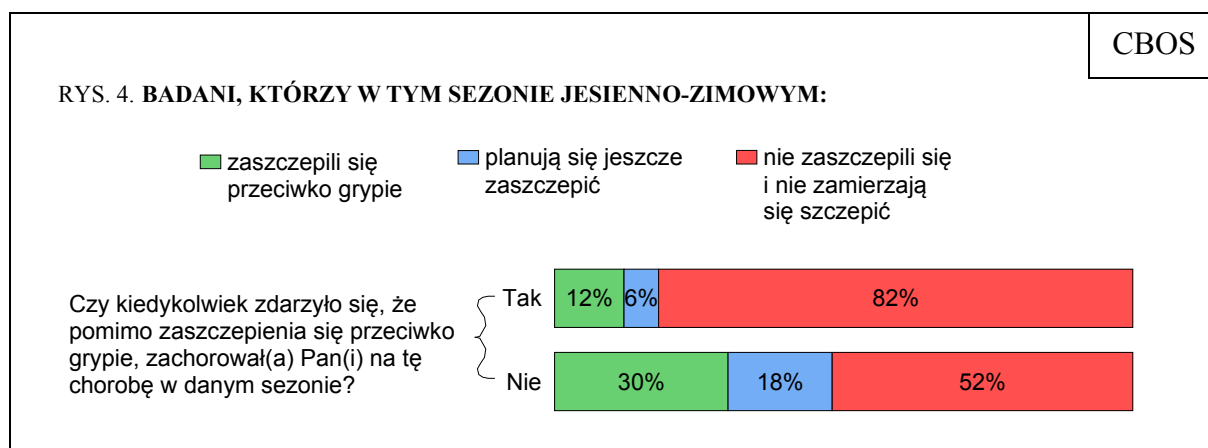
BADANI, KTÓRZY CHOĆ RAZ W ŻYCIU ZASZCZEPILI SIĘ PRZECIWKO GRYPIE (N=320)

⁶ www.pzh.gov.pl

Z analizy zróżnicowań społeczno-demograficznych wynika, że sytuacje takie częściej przytrafiały się kobietom niż mężczyznom (51% wobec 28%), ponadto ponadprzeciętnie często występowanie takich sytuacji zgłaszali mieszkańcy największych ponadpółmilionowych miast (51%), badani o stosunkowo wysokich miesięcznych dochodach *per capita* – powyżej 1500 złotych (46%), a także absolwenci wyższych uczelni (48%). Generalnie, można zaobserwować, że częstość składania tego rodzaju deklaracji rośnie wraz z poziomem wykształcenia.

Doświadczenie zachorowania na gripę pomimo zaszczepienia się zniechęca do tej formy profilaktyki. Badani deklarujący, że pomimo zaszczepienia się zachorowali na gripę, zdecydowanie rzadziej niż ci, którym się to nie przytrafiło, szczepili się w obecnym sezonie jesienno-zimowym (12% wobec 30%) i rzadziej planują jeszcze się zaszczepić (6% wobec 18%). Interesujące jest jednak, że odsetek szczepiących się wśród tych, którzy powinni się czuć zniechęceni do tej formy uodparniania ze względu na swoje doświadczenia, jest wyższy niż ten wśród ogółu badanych (12% wobec 7%).

CO ZNIECHĘCA POLAKÓW DO SZCZEPIEŃ PRZECIWKO GRYPIE?

Najczęściej wymienianym powodem nieszczepienia się przeciwko grypie jest przekonanie, że ta forma uodparniania jest niezbyt skuteczna (28%). Na tę właśnie przyczynę wskazuje większość badanych (56%), którym zdarzyło się zachorować na gripę pomimo zaszczepienia. Tego rodzaju argumentacją częściej posługują się badani lepiej wykształceni: spośród niedecydujących się na tę formę profilaktyki zaledwie 17% ankietowanych z wykształceniem podstawowym i aż 36% absolwentów wyższych uczelni nie szczepi się, gdyż kwestionuje skuteczność szczepień.

BADANI, KTÓRZY NIE ZAMIERZAJĄ SIĘ ZASZCZEPIĆ PRZECIWKO GRYPIE W TYM SEZONIE (N=851)

CBOS

RYS. 5. **DLACZEGO NIE ZAMIERZA SIĘ PAN(I) ZASZCZEPIĆ PRZECIWKO GRYPIE?
Z PONIŻSZEJ LISTY PROSZĘ WYBRAĆ NIE WIĘCEJ NIŻ CZTERY ODPOWIEDZI.**

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci mogli wybrać kilka powodów

Kolejnym, nieznacznie tylko rzadziej podawanym powodem nieszczepienia się jest przekonanie o małym prawdopodobieństwie zachorowania (24%). Częstość posługiwania się tego rodzaju argumentacją jest względnie niezależna od poziomu wykształcenia, można natomiast zaobserwować, że na tę przyczynę ponadprzeciętnie często wskazują mieszkańcy wsi (30%) i najmniejszych miast, do 20 tys. mieszkańców (26%), a także – co zrozumiałe – badani dobrze oceniający swój stan zdrowia (28%).

Obawa przed powikłaniami po szczepionce to następny ważny powód, wymieniany przez niemal co piątego ankietowanego (19%), który nie zdecydował się na szczepienie przeciwko grypie. To uzasadnienie podawane jest stosunkowo często przez mieszkańców największych, ponadpółmilionowych miast (30%), a także przez badanych lepiej wykształconych (24% ankietowanych z wykształceniem średnim i 25% ankietowanych z wykształceniem wyższym).

Pozostałe powody, dla których Polacy nie szczepią się przeciwko grypie, wymienianie były znacznie rzadziej. Blisko co dziesiąty badany (9%) nie szczepi się z przyczyn całkiem prozaicznych – bo nie lubi zastrzyków i igieł. Stosunkowo niewielu ankietowanych (6%) nie decyduje się na szczepienie przeciwko grypie ze względu na przeciwwskazania wynikające z ich stanu zdrowia. Również rzadko padały takie argumenty jak brak pieniędzy, zbyt wysoka

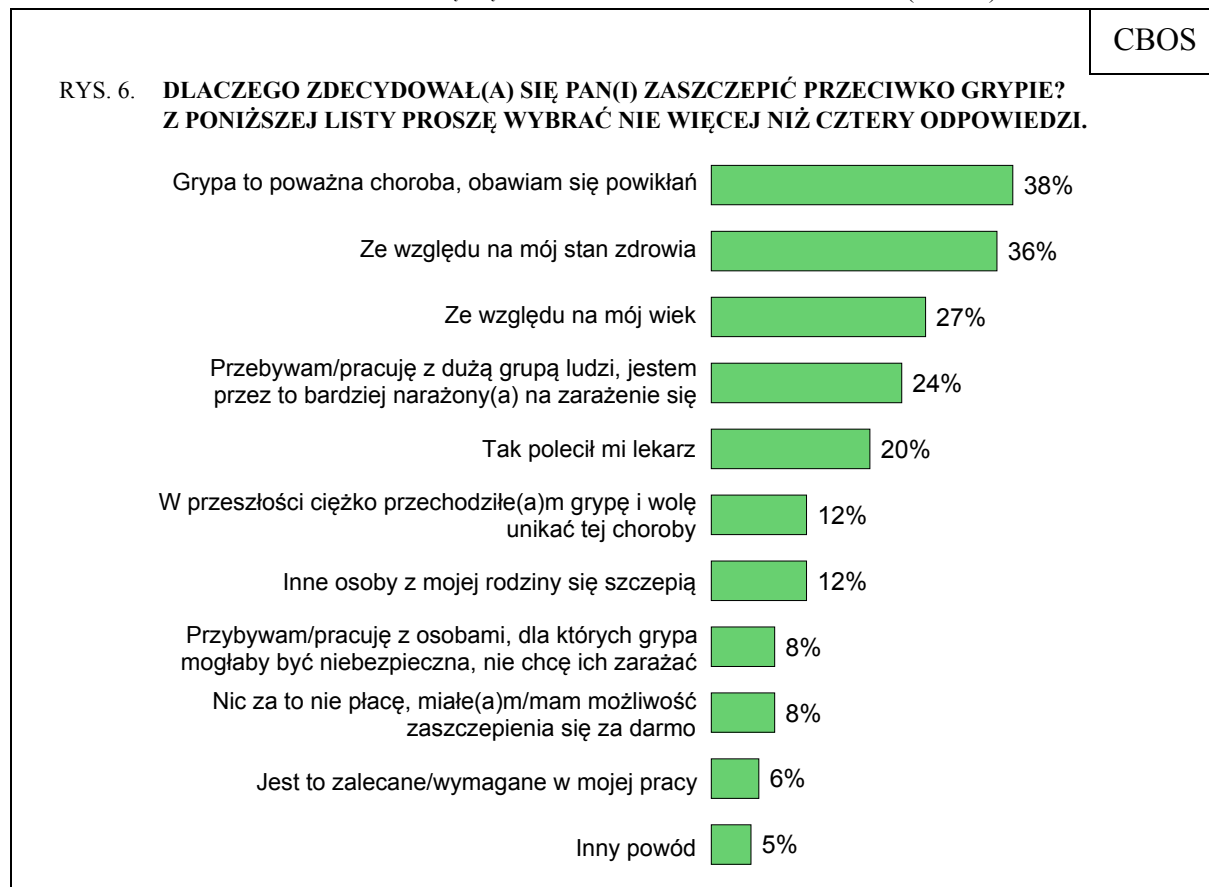
cena szczepionki (5%), brak czasu (5%) oraz przekonanie, że grypa nie jest groźną chorobą (5%). Sporadycznie wymieniane były inne powody rezygnacji z tej formy uodparniania (łącznie 4%), na przykład: brak zaufania do szczepionek, przekonanie, że szczepienie leży głównie w interesie koncernów farmaceutycznych, oraz ogólniki typu: „nigdy się nie szczepiłem i nie mam zamiaru się szczepić”.

Zwraca uwagę fakt, że stosunkowo duża grupa badanych (21%) nie potrafi wskazać powodów, dla których się nie szczepi. Częściej takiej odpowiedzi udzielali badani gorzej wykształceni (30% badanych z wykształceniem podstawowym, 23% z zasadniczym zawodowym, 20% ze średnim i 9% z wykształceniem wyższym).

CO SKŁANIA POLAKÓW DO SZCZEPIEŃ PRZECIWKO GRYPIE?

Stosunkowo niewielką grupę ankietowanych, którzy zdecydowali się w tym sezonie jesienno-zimowym zaszczepić przeciwko grypie (łącznie 13%), zapytaliśmy, co ich skłoniło do podjęcia takiej decyzji.

BADANI, KTÓRZY ZASZCZEPILI SIĘ W TYM SEZONIE PRZECIWKO GRYPIE, ORAZ CI, KTÓRZY ZAMIERZAJĄ SIĘ ZASZCZEPIĆ JESZCZE W TYM SEZONIE (N=131)

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci mogli wybrać kilka powodów

Polacy szczepią się przeciwko grypie przede wszystkim dlatego, że uważają, iż jest to poważna choroba, i obawiają się jej powikłań (38%) oraz ze względu na swój stan zdrowia (36%). Ponad jedna czwarta badanych (27%) decydujących się na tę formę profilaktyki szczepi się ze względu na swój wiek. Dodać należy, że większość ankietowanych powyżej 65 roku (59%) i znaczna część respondentów (40%) w wieku 55–64 lata wskazała właśnie na ten powód.

Niemala grupa badanych (24%) szczepi się dlatego, że przebywa na co dzień z dużą grupą ludzi i jest przez to bardziej narażona na zetknięcie się z wirusem grypy i zarażenie się. Istotną rolę w tym kontekście odrywa także rekomendacja lekarza – co piąty badany decyduje się na tę formę uodparniania, gdyż tak polecił mu lekarz (20%). Trochę rzadziej ankietowani szczepią się, ponieważ inne osoby z ich rodziny to robią (12%), a także dlatego, że w przeszłości ciężko przechodzili grypę i teraz wolą jej unikać (12%). Dla mniej niż co dziesiątego (8%) motywacją do zaszczepienia się stanowi fakt, że przebywa on z osobami, dla których grypa mogłaby być niebezpieczna – z dziećmi, osobami starszymi, przewlekle chorymi, kobietami w ciąży – i taka sama liczba ankietowanych wybiera tę formę profilaktyki, gdyż ma dostęp do darmowych szczepień (8%). Sporadycznie (6%) badani szczepią się dlatego, że jest to zalecane w ich pracy. Bardzo rzadko podawane były inne powody (łącznie 5%), wśród których przeważały ogólniki, na przykład: „od lat się szczepię”, „żeby nie zachorować”.

Ogromna większość Polaków nie szczepi się przeciwko grypie. W tym sezonie jesienno-zimowym zaszczepiło się jedynie 7% dorosłych Polaków, natomiast kolejne 6% deklaruje, że zamierza jeszcze to zrobić. Co trzeci ankietowany zaszczepił się przeciwko grypie przynajmniej raz w życiu i, co szczególnie istotne, znaczna część tej grupy kwestionuje skuteczność tej formy profilaktyki, twierdząc, że pomimo zaszczepienia się zachorowali na grypę w tym samym sezonie. Trudno na podstawie tego typu deklaracji wnioskować, czy rzeczywiście tak było, lecz niewątpliwie takie opinie kształtują społeczne wyobrażenie na temat skuteczności szczepień. Nie dziwi zatem, że jednym z głównych powodów, dla których Polacy nie szczepią się przeciwko grypie, jest przekonanie o niskiej skuteczności tej formy uodparniania. Innymi często wymienianymi powodami rezygnowania z tego rodzaju

profilaktyki było przeświadczenie o małym prawdopodobieństwie zachorowania, a także obawa przed powikłaniami po szczepionce. Zwraca uwagę również fakt, że spora część osób, które się nie szczepią, nie jest w stanie podać żadnego powodu, dla którego się nie zaszczepiła, gdyż się nad tym nie zastanawiała.

Opracowała
Małgorzata OMYŁA-RUDZKA

Tabela 1

		Badani, którzy w tym sezonie jesienno-zimowym:			Liczba osób
		zaszczepili się przeciwko grypie	planują się jeszcze zaszczepić	nie zaszczepili się i nie zamierzają się zaszczepić	
		%	%	%	
Ogółem		7	6	87	983
Płeć	Mężczyźni	9	8	83	469
	Kobiety	6	4	90	514
Wiek	18-24 lata	12	8	80	115
	25-34	7	8	85	198
	35-44	7	4	89	170
	45-54	4	2	95	160
	55-64	9	7	84	169
	65 lat i więcej	8	7	85	171
Miejsce zamieszkania	Wieś	4	6	89	375
	Miasto do 19 999	11	9	80	154
	20 000 - 99 999	6	6	88	189
	100 000 - 499 999	9	1	90	166
	500 000 i więcej mieszk.	16	6	78	100
Wykształcenie	Podstawowe	8	9	84	215
	Zasadnicze zawodowe	7	5	89	243
	Średnie	6	5	89	327
	Wyższe	10	5	84	199
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	7	7	85	81
	Średni personel, technicy	7	8	84	48
	Pracownicy adm.-biurowi	9	3	88	68
	Pracownicy usług	4	6	90	65
	Robotnicy wykwalifikowani	6	9	85	115
	Robotnicy niewykwalifik.	8	3	89	67
	Rolnicy		4	96	49
	Pracujący na własny rach.		7	93	42
Bierni zawodowo	Renciści	14	6	80	67
	Emeryci	9	6	85	199
	Uczniowie i studenci	10	9	82	49
	Bezrobotni	6	2	92	86
	Gospodynie domowe i inni	14	4	82	48
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	7	6	87	132
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	8	4	88	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	5	8	87	262
	prywatnym gosp. rolnym			100	52
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	7	7	85	124
	501-750	4	9	87	104
	751-1000	6	6	87	150
	1001-1500	7	4	89	156
	Powyżej 1500 zł	12	4	84	205
Ocena własnych war. mater.	Złe	8	9	83	155
	Średnie	6	5	89	435
	Dobre	9	5	86	394
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	1	2	97	46
	Raz w tygodniu	7	6	87	430
	1-2 razy w miesiącu	8	8	84	170
	Kilka razy w roku	5	4	92	212
	W ogóle nie uczestniczy	16	7	78	125
Poglądy polityczne	Lewica	8	4	88	140
	Centrum	7	7	87	333
	Prawica	8	6	86	248
	Trudno powiedzieć	8	5	87	262

Tabela 2

		Czy kiedykolwiek zdarzyło się, że pomimo zaszczepienia się przeciwko grypie, zachorował(a) Pan(i) na tę chorobę w danym sezonie?				Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Nie dotyczy, zaszczepiłem(am) się niedawno po raz pierwszy	
		%	%	%	%	
Ogółem		39	55	4	2	320
Płeć	Mężczyźni	28	66	4	3	163
	Kobiety	51	45	4	1	157
Wiek	18-24 lata	17	65	10	8	44
	25-34	43	50	5	2	68
	35-44	53	41	6		55
	45-54	29	69	3		43
	55-64	43	55		2	58
	65 lat i więcej	42	58			51
Miejsce zamieszkania	Wieś	44	55		1	101
	Miasto do 19 999	25	69		6	59
	20 000 - 99 999	32	62	5	1	56
	100 000 - 499 999	42	44	14		53
	500 000 i więcej mieszk.	51	45	5		52
Wykształcenie	Podstawowe	25	62	7	6	64
	Zasadnicze zawodowe	34	63	3		56
	Średnie	43	53	3	2	119
	Wyższe	48	49	3		81
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	52	46	2		37
	Średni personel, technicy	28	72			21
	Pracownicy adm.-biurowi	57	40	3		22
	Pracownicy usług	33	58	9		19
	Robotnicy wykwalifikowani	46	51		3	43
	Robotnicy niewykwalifik.	18	70	12		16
	Rolnicy	66	16		17	6
	Pracujący na własny rach.	52	48			9
Bierni zawodowo	Renciści	47	45	8		24
	Emeryci	40	58	2		64
	Uczniowie i studenci	17	53	14	16	20
	Bezrobotni	21	73	6		27
	Gospodynie domowe i inni	29	71			13
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	38	58	4		59
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	57	43			27
	sekt. pryw. poza rolnict.	42	50	4	3	83
	prywatnym gosp. rolnym	72	28			6
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	34	57	5	4	33
	501-750	35	65			32
	751-1000	41	55	4		43
	1001-1500	41	58	1		52
	Powyżej 1500 zł	46	50	4		94
Ocena własnych war. mater.	Złe	35	63		3	49
	Średnie	40	52	6	2	119
	Dobre	39	56	3	2	151
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	56	44			16
	Raz w tygodniu	41	54	4	1	141
	1-2 razy w miesiącu	33	62		5	47
	Kilka razy w roku	39	52	8	1	63
	W ogóle nie uczestniczy	34	60	3	3	53
Poglądy polityczne	Lewica	40	57	3		46
	Centrum	35	63		2	106
	Prawica	39	54	3	4	92
	Trudno powiedzieć	44	46	11		76